

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ**

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. М. ДРАГОМАНОВА

**ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ПРОФЕСІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ АУДИТОРІВ, БУХГАЛТЕРІВ ТА ВИКЛАДАЧІВ
ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН»**

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ XIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ «ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ
ТЕХНОЛОГІЇ»**

м. Харків, 24 жовтня 2025 р.

**Дніпро
"Середняк Т.К"
2025**

УДК 316.05

Л 93

*Затверджено до друку Вченою радою Українського державного університету
залізничного транспорту (протокол № 10 від 20.10.2025 р.)*

Головні редактори:

Андрущенко В. П. – доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова

Панченко С. В. – доктор технічних наук, професор, академік Транспортної академії України, в. о. ректора Українського державного університету залізничного транспорту

Редакційна колегія:

Абашинік В. О. – д-р. філос. наук, професор

Вельш Вольфганг - габілітований доктор філософії, професор

Каграманян А. О. – канд. техн. наук, доцент

Панченко В. В. – д-р. техн. наук, доцент

Євсєєва О. О. – д-р. економ. наук, доцент

Толстов І. В. – канд. філос. наук, доцент

Людина, суспільство, комунікативні технології: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. 24 жовтня 2025 р. / відп. за випуск І. В. Толстов. – Дніпро: Середняк Т.К, 2025 – 238 с.

3. Chomsky N. Syntactic Structures. Berlin : Mouton de Gruyter, 2002. 117 p.
4. Halliday M. A. K. How is a Text like a Clause? *Text Processing; Text Analysis and Generation; Text Typology and Attribution : Proceedings of Nobel Symposium 51/ Ed. by Sture Allen*. Stockholm, 1982. P. 209 – 247.
5. Lakoff Gy Johnson M. *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press, 1980. London, 2003.

БУСИК А. О., здобувачка вищої освіти,
Український державний університет залізничного транспорту,
м. Харків, Україна

ПРЕЦЕДЕНТНІ АНТРОПОНІМИ В СУЧАСНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У сучасному мовознавстві категорія прецедентності набула статусу важливого міждисциплінарного поняття, що поєднує когнітивний, культурологічний і комунікативний виміри. Прецедентні феномени розглядають як своєрідні знаки культурної пам'яті, які акумулюють досвід етносу, стають носіями значущих для певної спільноти знань і цінностей, а також забезпечують міжпоколіннєву спадкоємність у сфері мовно-культурної комунікації. Особливе місце серед них посідає прецедентний антропонім – власне ім'я, яке виходить за межі номінативної функції й набуває символічного, інтертекстуального та культурного навантаження. Його актуалізація в дискурсі дає змогу здійснити швидку й ефективну апеляцію до усталених образів, оцінок і ситуацій, що закріпилися у свідомості колективного адресата.

Значущість поняття прецедентності для мовної комунікації ґрунтовно окреслено у працях вітчизняних дослідників. Так, О. Арделян наголошує, що поняття «прецедентний феномен» у мовознавчий обіг було введене Ю. Карауловим, який підкреслював його когнітивну та емоційну значущість, надособистісний характер і здатність до багаторазового відтворення в дискурсі. Дослідниця зазначає, що відомість цих феноменів у межах соціуму визначає їхню типологію: від локально-соціальних до національних та універсальних [1, с. 94]. Прецедентний антропонім у цьому контексті постає особливо виразною одиницею, оскільки він не лише означає конкретного денотата, але й актуалізує образи, смисли та цінності,

зрозумілі широкому колу реципієнтів.

Теоретична систематизація прецедентних феноменів передбачає їх поділ на кілька різновидів, серед яких чільне місце посідає саме прецедентне ім'я.

Л. Суховецька наголошує, що разом із прецедентним текстом, висловом і ситуацією воно має особливий статус завдяки поєднанню ідентифікаційної та символічної функцій. У власному імені, яке набуло прецедентного значення, відбувається семантичний зсув: від позначення конкретної особи до репрезентації цілого комплексу культурних асоціацій [4, с. 129]. Отже, антропонім стає своєрідним кодом культурної пам'яті, що дає змогу адресантові економно та водночас виразно актуалізувати значущі смисли в комунікації.

Виходячи з цього, прецедентний антропонім можна визначити як власне ім'я, що виходить за межі своєї первинної номінативної функції та перетворюється на культурно значущий знак, здатний конденсувати колективну пам'ять, символізувати ціннісні орієнтири мовної спільноти і забезпечувати ефективну комунікацію завдяки впізнаваності й асоціативному потенціалу.

Культурна зумовленість прецедентних антропонімів є визначальним фактором їх функціонування. О. Ребрій і Г. Тащенко розглядають їх як одиниці, джерелом яких завжди виступає культура, що надає цим одиницям смислових меж і формує умови їх інтерпретації. Дослідники вважають, що прецедентні імена забезпечують спадкоємність культурних надбань, оскільки передають знання і цінності від покоління до покоління. Водночас вони - засіб формування нових аксіологічних орієнтирів. З огляду на те, що інтерпретація прецедентних імен значною мірою залежить від культурного контексту, у міжмовній комунікації можливі труднощі. Як зазначають О. Ребрій і Г. Тащенко, розбіжності у виділенні суттєвих і несуттєвих ознак одного й того самого імені різними культурами можуть призводити до непорозумінь, що особливо відчутно у сфері перекладу [3, с. 274].

Динаміку становлення та функціонування прецедентних феноменів пояснюють також їхньою триетапною моделлю розвитку. П. Донець вважає, що виникнення прецедентного імені відбувається поступово: спершу формується ситуація, яка має культурну значущість, далі закріплюється семантичний прототип, і вже потім ім'я відтворюється в дискурсі як символічна одиниця. При цьому рівень значущості може варіюватися – від локального до глобального, що пояснює багатозначність і варіативність

функціонування антропонімів у різних типах дискурсу [2, с. 430]. Саме ця багаторівневість зумовлює їхню гнучкість і здатність адаптуватися до нових комунікативних умов.

Отже, прецедентний антропонім є складним багатокомпонентним явищем, у якому поєднані мовні, когнітивні та культурні аспекти. Його функціонування зумовлене не лише внутрішньомовними закономірностями, а й зовнішніми соціокультурними факторами, що впливають на відбір, закріплення та зміну смислового наповнення імен. У публіцистичному дискурсі такі одиниці стають потужними інструментами інтертекстуальності й експресивності, формують ціннісні орієнтації читача і забезпечують швидке включення його у спільний культурний простір. Відтак, прецедентний антропонім доцільно розглядати як особливий тип культурно маркованого знака, здатного репрезентувати культурну пам'ять, відображувати динаміку суспільних процесів і виконувати основні когнітивно-комунікативні функції в різних типах дискурсу.

Список використаних джерел

1. Арделян О. Функціонування прецедентних антропонімів у складі фразеологічних одиниць англійської мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. № 35(1). С. 93-98.
2. Донець П. М. Міжконцептуальні зв'язки в тезаурусі. *Сучасна германістика: мова і світ людини* : матеріали доп. IX Міжнар. заоч. наук. форуму. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. С. 26-28.
3. Ребрій О. В., Ташченко Г. В. Прецедентні імена як проблема художнього перекладу. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Філологічні науки*. 2015. № 81. С. 273–280.
4. Суховерхівка Л. В. Мовні засоби репрезентації прецедентних феноменів в оповіданні А. Крісті «The ABC Murders». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2020. Вип. 9(77). С. 128–131.